

INTERVIU

Armand Goșu: „Depresia care a cuprins întreaga societate din Moldova cred că poate fi tratată prin redarea speranței integrării europene”

(Armand Goșu: „I believe that the depression that has taken over the whole society from Moldova can be treated by restoring the hope of European integration”)

Interviu realizat de Sorin BOCANCEA

Domnule Armand Goșu, pe 27 martie 2018 se împlinesc 100 de ani de când, la Chișinău, Sfatul Țării din Republica Democrată Moldovenească, desprinsă de puțin timp din Republica Rusă, a votat unirea cu Regatul României. După declararea primei independențe, românii de peste Prut au votat unirea cu cei de dincoace de Prut. După jumătate de secol de existență în cadrul URSS, românii de peste Prut și-au declarat a doua independență, în 1991, dar nu au mai votat și unirea cu cei de dincoace de Prut. Care credeți că au fost cauzele pentru care istoria nu s-a repetat?

Situația internă din RSS Moldovenească, dar și contextul

regional, marcat de destrămarea Uniunii Sovietice, au fost diferite de ale Basarabiei la 1917-1918. Mulți istorici și politologi, dar și unii comentatori văd mai degrabă similitudinile dintre evenimentele de la 1917-1918 și cele din 1989-1991: dispariția Imperiului Rus în 1917 și, respectiv, a URSS în 1991 și apariția unor state naționale din cenușa lor. Dincolo de aceste procese cu adevărat tectonice, sunt multe detalii, nuanțe, care sunt mai importante decât au tendința unii autori să considere. De aceea cred că este bine să punem sub lupă fiecare eveniment și contextul în care s-a produs el și abia apoi să avansăm către comparații și generalizări. Pentru asta trebuie să cunoaștem bine ce s-a

întâmpat în vara 1917 - primăvara 1918 în Basarabia. E vorba de fapte pe care ar trebui să le dezbrăcăm de orice emoție, veșmânt ideologic, să inventariem sursele, să cercetăm probele, precum un procuror anchetator. Această vastă investigație s-a realizat deja, cu câteva decenii în urmă. Și în istoriografia sovietică moldovenească, dar și în cea recentă de la Chișinău, din ultimul sfert de secol, s-au scos la lumină toate detaliile, faptele.

Astfel, după revoluția din februarie și renunțarea la tron a lui Nicolae II pentru sine și pentru fiul său, Alexei, Rusia a fost cuprinsă de puternice frământări politice, dar a continuat războiul alături de Antanta, împotriva Germaniei și Austro-Ungariei. La rândul ei, România avea jumătate de teritoriu ocupat de Puterile Centrale, în primăvara 1917 stabilizându-se frontul pe Carpații Orientali și linia Focșani-Nămoloasa-Galați. Numai că lovitura de stat a bolșevicilor conduși de Lenin a scos Rusia din război și a obligat și România, rămasă singură și izolată, să facă un acord de încetare a focului. La distanță de doar câteva zile, Rusia a semnat arministițiul la Brest-Litovsk, iar România a încheiat la Focșani acordul cu Puterile Centrale.

Din toamna 1916, pe frontul românesc au luptat mari unități ale armatei ruse. Aveau comandamentul în satul Scânteia, lângă Iași. Practic, ultima ofensivă militară a Rusiei din Primul Război Mondial a avut loc în vara lui 1917 în Moldova. Există și un studiu pe această temă scris de un

important teoretician militar rus, care a luptat pe frontul din Moldova, apoi în armata alb-gardistă, a trăit la Belgrad în interbelic, a luptat împotriva URSS în al Doilea Război Mondial, după care s-a refugiat în Argentina. El a fost după anul 2000 tipărit în Rusia și recuperat în academiile militare din Moscova. E vorba de colonelul Messner. La el găsim rădăcinile ideilor a ceea ce în literatura occidentală se numește „doctrina Gherasimov”, după șeful Marelui Stat Major de la Moscova, ce influențează tactica militară a Rusiei de astăzi.

Frontul rusesc din România s-a prăbușit în toamna 1917, lovitura lui Lenin de la Petrograd n-a făcut decât să facă procesul ireversibil, astfel că sute de mii de soldați, unii bolșevizați, au părăsit tranșeele încercând să se întoarcă acasă, în satele și orașele Rusiei. Ei urmau să tranziteze Basarabia. Numai că Ucraina și-a declarat independența, astfel încât Basarabia nu mai avea graniță comună cu Rusia. În scurt timp, în Rusia începea Războiul Civil. De la Prut încolo, spre Est, nu mai exista o autoritate de stat care să funcționeze, peste tot domnea haosul, deruta. Teren propice pentru ca bandele înarmate de țărani soldați, obosiți de război, unii îndotrinați de presa bolșevică, finanțată generos de Berlin, cu rudimente de marxism, să răspândească teroarea. Acesta a fost peisajul în care la 2 decembrie 1917 fusese proclamată Republica Democratică Moldovenească, parte a Republicii Federative Ruse.

La Petrograd, puterea era în mâinile lui Lenin, dar nimeni nu credea în șansele acestuia de a o păstra. La Chișinău, elita politică locală rămânea loială Rusiei, visând la un statut de autonomie în cadrul unei viitoare federații. Dar instituțiile noului stat abia înfiripat nu reușeau să mențină ordinea, să asigure securitatea nici măcar a cetățenilor din capitala care era devastată de bandele de soldați bolșevizați. Astfel că, președintele noii republici, Ion Inculeț, a mers la Iași să-i ceară primului ministru al României, Ion I. C. Brătianu, să trimită trupe peste Prut ca să restabilească ordinea și să asigure controlul măcar al unor obiective de interes nu doar pentru Chișinău ci și pentru România, în cazul în care s-ar fi impus abandonarea Iașului și refugiarea guvernului, a Casei Regale și a altor instituții în Basarabia sau Ucraina. Pentru a nu trimite trupe pe teritoriul fostului său aliat, într-o republică autonomă, în Basarabia, care declarase că rămâne în componența federației ruse, a fost nevoie ca Statul Țării să voteze independența, la 24 ianuarie 1918. Armata română a trecut Prutul fără nici un gând de alipire a Basarabiei la România. Nici guvernul următor, condus de basarabeanul Alexandru Averescu, nu împărtășea proiectul alipirii vechii jumătăți de Moldovă, cuprinsă între Prut și Nistru, la Regatul României. Din mai multe considerente. În primul rând, pentru că dorea să evite cu orice preț crearea iluziei că Puterile Centrale oferă Basarabia

României în schimbul Dobrogei pe care bulgarii o cereau zgomotos în pregătirea negocierilor de pace care stăteau să înceapă la Buftea. În al doilea rând, pentru că era convins că Rusia traversează pentru scurtă vreme o perioadă turbulente și o să-și revină, iar România nu avea nevoie de alți dușmani, având destui la sud și la vest. În al treilea rând, o parte din populație era bolșevizată și generalul nu dorea să asiste la extinderea focarelor de tulburări sociale în Regat. Toate aceste argumente au pălit în momentul în care șeful delegației germane la negocieri l-a asigurat pe Averescu de sprijinul Berlinului pentru extinderea României spre Est, până la Nistru. Era și un fel de a spune generalului că negocierile cu Puterile Centrale vor fi dure, iar România va trebui să facă concesii dureroase, ce vor fi îndulcite de alipirea Basarabiei. Cedările teritoriale erau confirmate de prevederile preliminarilor păcii de la Buftea, semnate la 5 martie. Deci, Basarabia reprezenta, din punctul de vedere al Berlinului și Vienei, o compensație acordată României pentru pierderea Dobrogei. Prin Tratatul de Pace cu Puterile Centrale, din 7 mai 1918, printre alte concesii teritoriale, Bucureștiul a pierdut și sudul Dobrogei; restul provinciei de la malul mării deși nominal rămânea la România, avea să fie ocupată de Germania și Bulgaria, până la o decizie ulterioară în privința statutului său.

Unirea Basarabiei cu România a fost votată de Sfatul Țării la 27 martie, la puțin peste trei săptămâni

după încheierea preliminarilor păcii la Bufta. Este relevant faptul că în acel moment orașul Chișinău era sub controlul militarilor români, veniți să restabilească ordinea și să alunge bandele de militari bolșevizați care terorizau populația, dar o radiografie a contextului regional e mai utilă pentru înțelegerea evenimentului. La 28 ianuarie, Troțki se retrage intempestiv de la negocierile de la Brest-Litovsk. Drept răspuns, la 5 februarie, Puterile Centrale au denunțat armistițiul și au invadat Ucraina, avansând spre inima Rusiei. O flotă germană se îndrepta spre Petrograd. Lenin decide încheierea urgentă a păcii, astfel încât tratatul a fost semnat la 3 martie, Rusia fiind obligată la grele concesii, în primul rând teritoriale, dar nu numai. Astfel că, în momentul votării Unirii la Chișinău, Puterile Centrale păreau a fi aproape de victorie pe continent. Oricum, ele controlau Europa Centrală și părea că se instalaseră pentru multă vreme în cea de Est. Astfel, soluția alipirii Basarabiei cu sprijin german și austro-ungar, în compensație pentru pierderile de teritorii în favoarea Puterilor Centrale, părea o soluție miraculoasă. România, deși înfrântă și obligată să semneze o pace dură, ieșea din război mai mare, cu câștiguri teritoriale nesperate.

Relatarea standard, pentru marele public, a Unirii Basarabiei cu România este totuși diferită. Ea privilegiază factorii interni. Eu am insistat asupra celor externi, pe care-i consider decisivi. De pildă, aceștia sunt mai importanți atunci când vorbim

despre Unirea Basarabiei, care s-a făcut în plin Război Mondial, decât în cazul Unirii Bucovinei, Transilvaniei, care se produc după încheierea războiului, când imperiile se prăbușesc, factorii interni căpătând mai multă greutate.

E foarte important să înțelegem corect ce s-a întâmplat în 1917-1918. Ca să învățăm ceva din lecțiile istoriei.

Nu sunt convins că oamenii politici care conduceau România în 1990-1992 ca și cei care influențau deciziile majore și le implementau din sistemele militarizate de politică externă, servicii secrete, armată cunoșteau altceva decât varianta sovietică, „România-stat imperialist”, și cea a istoriografiei național-comuniste a lui Ceaușescu, inspirată de câteva lucrări tipic istoriografiei romantice, cu românii din Basarabia în inimile cărora „ardea flacăra” patriotismului și naționalismului și, prin urmare, au făcut Unirea imediat ce au avut ocazia. E important de reținut faptul că România era un stat paria în 1990-1992, cu o imagine externă foarte proastă, o țară ieșită tare și fonată din comunism, a cărei tranziție a debutat cu o mare manipulare mediatică, prima revoluție televizată din lume. Și, să nu uităm de șocul mineriadelor... Asta însemna două lucruri importante: atractivitatea României era redusă pentru – încă la acea dată – cetățenii sovietici ai RSS Moldovenești; capacitatea Bucureștiului (diplomatică, militară, influența internațională a liderilor români) de a modela evoluțiile politice în regiune era

scăzută, aproape inexistentă. Fără capacitate de lobby în capitalele importante, fără un plan cât de cât articulat, cu un establishment dubios, combinație de securiști și nomenclatură, România a ratat momentul destrămării Uniunii Sovietice, poate singurul în care un proiect unios ar fi avut o șansă.

Punctul de cotitură a fost puciul eșuat din 19-21 august 1991 de la Moscova și zilele care au urmat, până la votarea în Parlamentul de la Chișinău a proclamației de independență, la 27 august, și vizita ministrului de Externe, Nicolae Țău, la București, două zile mai târziu. România a optat atunci pentru susținerea independenței Republicii Moldova, nu pentru unire. Practic, a repetat peste ani scenariul din decembrie 1917, când la fel ca și atunci, la 27 august '91, Parlamentul României, într-o declarație specială, a salutat independența Moldovei și a chemat statele lumii s-o recunoască. Tot în acea seară a fost și o declarație specială a președintelui Iliescu în care anunța sprijin pentru independența Moldovei. Deci, la București, liderii de atunci, Iliescu, Roman, Năstase au mers pe scenariul lui 1917-1918, fără să știe neapărat detaliile lui.

Ce am înțeles mult mai mai târziu, după lungi discuții cu actori politici și civici mai vechi sau mai noi de la Chișinău, este faptul că paradigma establishment-ului moldovenesc era alta. Pentru unioniști, scenariul agreat era cel al unirii Moldovei cu Țara Românească, la

1859, nu cel de la 1918, al Unirii Basarabiei cu România. Nu mi-a spus-o nimeni exact în acești termeni, am înțeles eu asta din lungile discuții purtate, în diverse situații. Într-un fel era și normal. E o diferență fundamentală între Basarabia în 1918 și RSS Moldovenească la 1991. Ultima era stat, era republică, cu Soviet Suprem, prim-secretar, ministere, instituții specifice unui stat, era o republică sovietică aflată în componența unei federații, a URSS. În cazul Basarabiei nu există elemente de statalitate, era o simplă *oblast*, regiune, apoi o *gubernie* în componența Imperiului rus. Guvernatorii, cu excepția primului, un Sturdza, au fost ruși. Nu exista o instituție locală administrativă specifică care să funcționeze și nici o elită locală puternică, vocală, cu program politic, ca în Finlanda, care era Mare Ducat în componența Imperiului rus, sau ca în Polonia, Regat. Sensibil diferite erau lucrurile în 1991. În RSS Moldovenească exista o elită sovietică, a „națiunii titulare”, cu puternice rădăcini locale, care avea numai de pierdut de pe urma alipirii la România. Pentru segmentul ei unionist, repet destul de subțire, scenariul preferat era cel de la 1859. Nu cred că întâmplător, în 1992, fostul premier de la Chișinău, Mircea Druc, candidează în alegerile prezidențiale din România. A obținut doar puțin peste 350 de mii de voturi, adică 3%. El era unul dintre reprezentanții acestei „partide unioniste”.

Un alt detaliu important, a cărui semnificație presupun că n-a fost corect percepută la București și respectiv la Chișinău în 1999-1992, e prezența lui *homo sovieticus* în Moldova și a „omului nou”, rezultat al îndocrinării național-comuniste, în România.

Și încă unul, și promit să închei aici acest prea lung răspuns, în speranța că nu e o digresiune, faptul semnificativ care a influențat dialogul între stânga și dreapta Prutului, anume că cetățenii Republicii Moldova erau percepuți la București după șabloanele istoriografiei romantice, a lui Iorga și Nistor, în vreme ce românii erau văzuți la Chișinău prin ochelarii istoriografiei sovietice, controlată de la Moscova.

Acestea ar fi, pe scurt – să nu râdeți! – cauzele pentru care în 1991 nu se putea repeta ce s-a întâmplat la 1918 cu Basarabia.

Nici nu e de râs. Venind în prezent, anul trecut, curentul unionist din Republica Moldova a înregistrat o creștere. Dacă în aprilie 2017 un sondaj realizat de Barometrul de Opinie Publică arăta că pentru unirea Republicii Moldova cu România optau 23 % dintre cetățeni, un sondaj realizat de IMAS și făcut public în decembrie 2017 ne-a arătat că cifrele s-au inversat: 32 % dintre cetățenii moldoveni optau pentru unire. Care ar putea fi cauzele acestui fenomen?

Vă promit un răspuns mai scurt. Pe rând: a) n-am încredere în IMAS-

ul de la Chișinău, luați cifrele cu rezerve; 2) există un segment pro-unionist, apare și în alte sondaje, undeva în jur de 20%; c) o parte a acestui electorat a votat cu Frontul Creștin Democrat al lui Iurie Roșca, iar mai recent cu Partidul Liberal al lui Mihai Ghimpu (aproximativ 15%); d) acest electorat a tot scăzut odată cu deschiderea granițelor și pașaportizarea cu acte românești a moldovenilor; e) pe fondul adâncirii crizei izbucnite la începutul 2015, odată cu dezvăluirea „furtului miliardului”, criză care a destabilizat statul Republica Moldova, nu doar scena politică de la Chișinău, încrederea cetățenilor în clasa politică și în instituții s-a prăbușit și atunci România și respectiv unirea sunt văzute ca un colac de salvare, ca un fel de vot de blam acordat politicienilor moldoveni; f) actuala putere de la Chișinău, în spatele căreia se află Vladimir Plahotniuc, un personaj ieșit din tenebroșii ani 1990, reprezentant al unei specii a lumii post-sovietice, născută din violarea în grup a instituțiilor statului de către lumea criminală, utilizează unionismul pentru a-i manipula pe oficialii de la București și mai ales opinia publică românească, în condițiile în care România a rămas singurul susținător extern al puterii de la Chișinău. Deci, cu cât mai mare e nevoia de cash a guvernanților de la Chișinău, cu atât mai multe sondaje „prounioniste” o să fabrice instituțiile anexate de dl Plahotniuc! Va putea atunci guvernul României, în fața acestei „explo-

zii” de unionism, să amâne livrarea tranșelor din împrumutul acordat Moldovei, pentru că guvernarea nu îndeplinește condiționalitățile asumate? Puțin probabil. Din păcate, în funcționarea acestei narațiuni sunt interesați foarte mulți oameni, atât la București, cât și la Chișinău. Se fac bani frumoși de pe urma ei. Anul 2018 promite un veritabil foc de artificii.

Venind dincoace de Prut, un sondaj realizat de Centru de Sociologie Urbană și Regională – CURS în ianuarie 2018 relevă faptul că doar 27 % dintre români consideră unirea cu Republica Moldova necesară sau foarte necesară. Care sunt cauzele acestei stări de lucruri?

Mi se pare foarte mult 27%. Însă, am încredere în CURS. Probabil, dvs vi se pare puțin. Pentru mine e o cifră neașteptat de mare. De ce spun asta? Moldova e în mare deficit de imagine din 2015. Nu mai e Moldova, „premiatul” Parteneriatului estic, din 2010-2014. Știrile din Moldova, despre Chișinău, în media din România sunt destul de puține și adesea negative.

În 2015-2016, s-a încercat în România un blocaj informațional pe subiectul Moldova. Evoluțiile scenei politice de la Chișinău erau siluite de câțiva „experți” de la București. Despre unii dintre ei am informații că sunt plătiți de persoane din Moldova sau instituții tocmai ca să răspândească dezinformări. Alții au diverse afaceri dincolo de Prut, sunt conectați la diverse surse de bani de

pe la Chișinău. Între cele două narațiuni care circulau la București era o prăpastie. Ca întotdeauna, minciuna are picioare scurte, adevărul s-a impus, iar guvernarea de la Chișinău, din păcate susținută de autoritățile și de media de la București, a apărut în toată goliciunea ei.

Astfel, de la București, Moldova se vede rău, o țară coruptă, o elită politică post-sovietică legată ombilical de lumea criminală, elită cletocrată, care continuă să șantajeze UE și România, cu orientarea geopolitică, în schimbul accesului la bani și resurse. Pe scurt, lăsați-ne să furăm, dacă nu, vine Dodon care aduce tancurile rusești!

Cele mai vehiculate în spațiul public din România știri din Republica Moldova sunt negative: reportaje despre cum sunt prinși traficanți la vamă; un transport de țigări de contrabandă descoperit într-un tir; organizații criminale de peste Prut; prostituate; trafic de persoane, în special minori și femei etc.

Subiectul Republica Moldova nu interesează cu adevărat lumea politică românească decât în măsura în care cei ce dețin cetățenia română votează. Și pentru a manipula emoțional electoratul, în cazul în care aceste tehnici mai dau rezultate.

Vârfurile lumii culturale românești nu prea au trecut pe la Chișinău în ultimele două decenii; sunt puține cazurile în care oameni de cultură influenți merg să-și lanseze cărțile și la Chișinău, ca să nu mai vorbim despre faptul că pentru majoritatea românilor din dreapta Prutului, în

Republica Moldova nu există altceva în afară de Chișinău.

De unde acest dezinteres pentru Moldova? Cred că așteptările publicului românesc sunt prost setate. Ele sunt determinate de o imagine idilică a Basarabiei, care n-a existat niciodată, era o ficțiune a lumii intelectuale românești creată în anii 1920. În momentul în care realitatea din Moldova nu se mulează pe șabloanele mentale, atunci publicul din dreapta Prutului își pierde subit interesul pentru acest subiect. Moldova e mult mai complicată, dar asta o face mai interesantă. Dar, ca să înțelegem ce se petrece acolo, cum funcționează această țară, trebuie rescrisă narațiunea, cu răbdare, nu doar în biblioteci ci și prin cercetări de teren. Și e nevoie de mai multă empatie. Adevărata Moldovă din stânga Prutului e cu mult mai interesantă, mai vioaie, mai colorată, decât ne-am putea noi închipui. Nu poți să nu te îndrăgostești de ea. Dar trebuie înțeleasă și iubită pentru cum este ea, nu pentru cum ar fi vrut unii dintre noi să fie. Abia atunci, în cunoștință de cauză, și-ar avea rostul o dezbaterie serioasă pe subiectul Unirii.

Tot sondajul făcut public de IMAS în decembrie 2017 ne arată că 60 % dintre moldoveni doresc integrarea în Uniunea Europeană, iar 40 % doresc integrarea în Uniunea Economică Eurasiatică. Ce șanse are astăzi un parcurs european al Republicii Moldova?

Barometrele de Opinie comandate de IPP de la Chișinău, în care

eu am mai multă încredere, arată cifre sensibil diferite la această întrebare. Anume, faptul că procentul celor care doresc ca Moldova să meargă spre UE e sensibil apropiat de al celor care vor spre Est, spre Rusia. Ceea ce, desigur, modifică substanțial baza de la care începe orice discuție. Cum se explică faptul că procentul cetățenilor Moldovei care doreau integrarea în UE era acum un deceniu, în plină guvernare comunistă, mult mai ridicat decât este astăzi, după 8 ani de succesive guverne „pro-europene”? Răspunsul e brutal de simplu. Purtătorii mesajelor proeuropene la Chișinău au mari probleme de integritate. Dacă oligarhul Plahotniuc a devenit liderul curentului pro-european, atunci Moldova n-are nici un viitor în UE. Cu un rating negativ de peste 90%, în toate sondajele de opinie, un personaj desprins parcă din romanele rusești, Plahotniuc poate doar să compromită orice temă cu care se asociază. Din păcate, astăzi, la Chișinău, oligarhul Plahotniuc poartă steagul albastru cu steluțe, al UE. Rusia a primit astfel un cadou la care nici nu îndrăznea să viseze.

Există o forță politică în Republica Moldova care ar putea să readucă suflul european cel puțin la nivelul la care era în zilele semnării Acordului de la Vilnius din 2013?

Da, cu siguranță există forțe politice proeuropene care pot reconstrui povestea de succes a apropierei Moldovei de UE. Nu va fi

simplic, multă lume și-a pierdut speranța.

Mă gândesc în primul rând la cele două partide proeuropene, care bat la ușa Partidului Popular European, la Partidul Acțiune și Solidaritate, condus de Maia Sandu, și la Partidul Platforma Demnitate și Adevăr, al cărui lider este Andrei Năstase. Sper ca cele două forțe politice să formeze o alianță și să coopereze și cu segmentele active ale societății civile din Moldova pentru ca să ofere o alternativă credibilă în alegerile care ar trebui să aibă loc în această toamnă. Miza este foarte mare, e vorba de reconstruirea vectorului politic european în societatea moldovenească.

Sunt convins că va fi foarte greu de construit alternativa proeuropeană pentru că singura șansă a lui Plahotniuc de a fi acceptat ca interlocutor pentru partenerii externi ai Moldovei este ca el să sugrume noile partide politice, precum PAS și PPDA, ca să țină împărțită scena politică „geostrategic”, el, chipurile lider pro-european, de o parte, Dodon, lider pro-rus, de cealaltă parte. Pentru asta, Plahotniuc a schimbat sistemul de vot, iar controlul pe care-l exercită asupra instituțiilor statului poate lăsa loc la tentative de falsificare a alegerilor, lucru care ar trebui să ne îngrijoreze serios.

E vital important ca noile forțe politice pro-europene, unite într-o alianță sau separat, să intre în viitorul Parlament. Mașinăria administrativă infernală a guvernului, lipsa resurselor, cu media agresive,

subordonate socialiștilor lui Dodon și democrațiilor lui Plahotniuc oferă un cadru ostil forțelor opoziției pro-europene în campania electorală din toamnă.

Și mai sunt și slăbiciunile noilor forțe politice. Cei doi lideri n-au experiență politică, în spatele lor stau oameni care n-au mai făcut politică, și ce-i mai important fiecare are un registru limitat în care evoluează: Maia Sandu are ceva din aerul Monicăi Macovei, și pare că se fixează exclusiv pe integritate; pe când Andrei Năstase are un discurs justițiarist, iacobin, specific mitingurilor antiguvernamentale și anti-sistem. Ei se completează reciproc foarte bine. Însă, Maia Sandu este foarte fragilă. A fost multă vreme salvată de faptul că Năstase era sacul de box preferat al holdingului mediatic a lui Plahotniuc. Presupun că ambii sunt țintele unor acțiuni de dezinformare și manipulare menite să-i stârnească pe unul împotriva celuilalt și să facă să eșueze proiectul unei alianțe politice. Sper ca cei doi să aibă suficientă înțelepciune și să nu-i facă jocul lui Plahotniuc.

Șansa Moldovei ar fi ca alianța pro-europeană să ia destul de multe voturi, pentru a negocia participarea la o coaliție, punând condiția evacuării lui Plahotniuc de pe scena politică de la Chișinău. Iar în cazul în care democrații lui Plahotniuc formează o coaliție cu socialiștii lui Dodon, alianța pro-europeană ar putea crește în opoziție și, ce-i mai important, va infirma povestea geo-

politică pe care Plahotniuc o vinde atât de bine în diverse capitale occidentale.

Care credeți că este cea mai viabilă cale a ieșirii Republicii Moldova din zona gri: unirea cu România sau integrarea în UE?

Unirea cu România e greu de imaginat, din multe motive. În primul rând, ea nu este dorită nici de o parte, nici de alta a Prutului. Nu va fi votată la referendum. Cel puțin, deocamdată nu. În al doilea rând, România e stat de frontieră al NATO, ceea ce presupune o atenție specială acordată problemelor de securitate. În condițiile menținerii tensiunilor cu Rusia, ar fi cel puțin curios ca România să alipească o provincie cu un număr nedefinit de cetățeni ruși, cu o populație extrem de permeabilă la propaganda rusească, în forma ei cea mai violentă, cea destinată rusofonilor. O țară cu instituții mult mai solide, Germania, s-a simțit vulnerabilă în campania electorală de anul trecut. Vă puteți imagina un veritabil cocktail Molotov, care să combine elita politică și administrativă coruptă din România cu establishmentul de la Chișinău, amestec de lume criminală, servicii secrete și nomenclatură sovietice? Ar fi un scenariu de coșmar nu doar pentru România, ci pentru partenerii americani, pentru NATO. Amintiți-vă de Kogălniceanu, Deveselu.... Nici integrarea în UE nu pare să aibă multe șanse, ca proiect pe termen scurt. Uitați-vă cât de greu avan-

sează procesul de extindere cu Balcanii de Vest. Într-un viitor nedefinit, oricare dintre cele două variante este posibilă.

Orice criză majoră poate determina modificarea parametrilor de la care pornește analiza noastră. Dar ideea că s-ar putea repeta scenariul din 1918, când Republica Democratică Moldovenească abia înființată nu avea armată, nici poliție ca să facă față militarilor ruși bolșevizați care devastau Basarabia, întorcându-se din tranșee spre casă, așa că a fost nevoie să apeleze la ajutorul armatei române, chemând-o peste Prut, mi se pare ușor naivă.

Într-un scenariu a) putem admite că Moldova se va consolida și va deveni un stat viabil; sau b) statul vecin intră într-o criză profundă și devine o „problemă regională”. În acest din urmă caz, dacă România își va crește profilul internațional, dacă imaginea ei externă se va îmbunătăți dramatic, dacă capacitatea ei de persuasiune va spori considerabil și dacă acest lucru – cum spuneam – se va combina cu o degradare a situației în Moldova, nu trebuie exclus scenariul unirii. Ca să fie posibil acest scenariu sunt prea multe condiționări de îndeplinit, ceea ce-l face posibil, dar destul de puțin probabil.

Viitorul regiunii va depinde în bună măsură de destinul Ucrainei. Dacă această țară se va consolida și va fi integrată într-o formă sau alta în lumea euroatlantică, Moldova va fi împinsă spre un destin european. Sunt două scenarii mari. Cel pozitiv, care ar corespunde intereselor de

securitate ale României: Ucraina se consolidează și este treptat integrată în lumea occidentală, la rândul ei Moldova este împinsă spre Vest de acest val de extindere a lumii euro-atlantice spre Răsărit. Și scenariul negativ, în care Euro-Maidanul eșuează, puterea la Kiev e preluată de forță pro-ruse, iar Ucraina coruptă, nereformată continuă baletul între Est și Vest pentru alte câteva cicluri electorale. Aș vrea să cred că în acest scenariu, România are capacitatea să țină Moldova orientată spre Vest. Dar mi-e teamă că n-am motive.

Ce trebuie făcut cu Transnistria?

În ultimii patru ani suntem martorii unui proces surprinzător. Se constată o colaborare subterană, oarecum invizibilă pentru publicul larg, dar tot mai consistentă, mai ales după alegerile din Transnistria, între oligarhul Plathoniuc și gruparea Șerif, care controlează economia și finanțele regiunii separatiste. Presa de investigație de la Chișinău discută despre schemele financiare care încarcă factura de plată a cetățenilor din dreapta Nistrului, la curent electric și gaz. Din aceste dezvăluiri rezultă că regimul separatist e finanțat parțial chiar de către Chișinău.

În condițiile în care resursele pe care le consumă Moscova cu susținerea regimului de la Tiraspol sunt tot mai reduse, unii comentatori au pregnozat colapsul regimului separatist. Pur și simplu Rusia are ea însăși dificultăți economice tot mai mari în urma sancțiunilor și a menținerii unui preț scăzut la petrol, deci nu

mai poate aloca resurse financiare Transnistriei. Chiar dacă situația economică și socială din stânga Nistrului s-a degradat, Moldova din dreapta Nistrului e departe de a fi atractivă pentru transnistreni.

Nu mă aștept la progrese în reglementarea conflictului în acest an. Alte evenimente sunt pe agendă: alegerile din Rusia, Republica Moldova, apoi din Ucraina, campionatul mondial de fotbal din Rusia. Nu știm dacă viitorul guvern german își va menține interesul pentru dosarul transnistrean. Cred că abia la începutul anului 2019 o să putem vedea mai clar piesele de pe tabla de șah ca și intențiile jucătorilor. Putin ar putea fi tentat în viitor să folosească Transnistria ca monedă de schimb, într-un joc mai complicat, din care România nu e parte. Dar care nu cred ca-i va reuși. Rusia vrea un nou aranjament de securitate global cu Statele Unite, unde o piesă din dosar ar putea să fie și Transnistria. Însă, actuala administrație Trump chiar dacă ar vrea să negocieze, din rațiuni politice interne n-o poate face.

În acest timp, ce-ar putea face Bucureștiul? Să folosească canale diplomatice, servicii, diplomație parlamentară, contactele academice, dezbateri între grupurile de experți pentru a-și promova poziția în marile capitale, în primul rând la Washington. Până la urma e și în interesul partenerilor americani ca trupele și armamentul rusesc din Transnistria să fie evacuate, ca cele două maluri ale Nistrului să se

reunifice, dar nu prin transnistrizarea întregii țări, ci prin îndepărtarea influenței Rusiei, prin reducerea instrumentelor de care aceasta dispune în zonă. Ca să supraviețuiască pe termen mediu și lung, Republica Moldova trebuie să înceapă reconsolidarea instituțiilor, reforma clasei politice, relansarea reformei justiției, reunificarea fiind și ea un proces esențial. Iar ca acest proces să avanseze, Moldova trebuie să redevină „o poveste de succes”, pentru că altfel e greu, dacă nu imposibil, de promovat subiectul pe agenda internațională. Dar americanii sigur că știu să citească o hartă și văd și ei că Transnistria nu e departe nici de Kogălniceanu, nici de Deveselu, deci e în interesul lor rezolvarea acestei probleme.

Aș mai adăuga ceva. Discuțiile care se poartă în România în ultimii ani, unde politicieni, experți, ziariști se înghesuie să afirme că Moldova ar trebui să renunțe la Transnistria, că doar fără enclava separatistă poate adera la UE, că ar fi trebuit dată Transnistria Ucrainei, în schimbul sudului Basarabiei, astăzi parte componentă a regiunii Odessa, din Ucraina, toată această joacă cu teritorii și frontiere transmite marilor cancelarii un mesaj de neseriozitate și infantilism și confirmă temerile potrivit cărora Bucureștiul a îmbrățișat o agendă revizionistă.

Cum evaluați inițiativele unioniste locale din Republica Moldova?

E anul Centenarului și anumite instituții de la București, poate și

unioniști sinceri din Moldova, vor să-l marcheze într-un fel special. Unele inițiative sunt sincere, dar cred că altele sunt simple operațiuni de prestări servicii, fac ceea ce sunt plătiți să facă, ceea ce cred ei că ar vrea să se audă în România.

Problema este alta. Și e una gravă. Centenarul se suprapune peste un an electoral complicat în Republica Moldova. Aceste acțiuni unioniste au un efect pervers. Sigur ele vor stârni ceva emoție pozitivă la București sau la Chișinău, însă nu va crește numărul unioniștilor de pe urma acestora. Și nici nu se va face unirea peste o lună sau un an. Însă, ele vor genera emoții negative și vor ajuta la mobilizarea electoratului dezamăgit de așa-zisul parcurs european, nostalgic, prorusec, moldovenist-statalist, anti-românesc care i-ar putea asigura lui Dodon victoria în alegerile din toamnă. Încurajând și chiar finanțând astfel de proiecte, Bucureștiul se împușcă singur în picior.

Sigur, prin acțiunile sale România ar putea contribui la victoria socialiștilor proruși. Nu spun că acțiunile Bucureștiului vor fi decisive. Dar ele pot juca un rol.

Fac prinsoare cu dumneavoastră că nimeni la București, nici la MAE, Cotroceni, nici la servicii nu va plăti pentru aceste proiecte finanțate din banii contribuabilului din România. Nici măcar 10% din salariu pe trei luni n-o să aibă vreun general SIE sau vreun director din MAE tăiat. Ba o să fie și decorați pentru prostiile pe care le fac. Garantez.

Cum evaluați acțiunile Bucureștiului față de apropierea Republicii Moldova de România și de UE?

România a jucat și joacă un rol foarte important în apropierea Moldovei de Occident. Este evident pentru oricine că ea nu poate rămâne indiferentă față de ce se întâmplă la frontiera ei estică. E o problemă de securitate națională. Republica Moldova e foarte importantă pentru România. Nu mai subliniez acum teza privind unitatea de origine, de limbă, de istorie între cele două state. I s-a acordat mereu atenția cuvenită. În același timp, Republica Moldova e poarta României spre spațiul ex-sovietic, spre zona euro-asiatică, ce nu se oprește la Urali și pe Volga, ci la Pacific, la Vladivostok.

Din varii surse pot aproxima că România a cheltuit/investit în relația cu Moldova importante resurse financiare, cel puțin 2 miliarde de dolari. Alții spun că nota de plată, până relativ recent, ar fi de fapt de vreo 4 miliarde. Dar poate cea mai importantă investiție pe termen lung este cea făcută în oameni, în zecile de mii de tineri din Republica Moldova care au primit burse de studiu din partea României. Ideal ar fi fost ca ei să se întoarcă acasă, în Moldova, nu să plece în Italia sau Spania. Însă, nu-i putem noi întoarce din drum și convinge să rămână în țară pe absolvenții noștri, de la Universitatea din București, e greu de imaginat că vor reuși s-o facă autoritățile de la Chișinău.

Deci, s-au finanțat de la București reviste, posturi tv și radio,

asociații civice, partide politice, campanii electorale, diverse persoane individual. Cred că s-au depășit multe linii roșii. Pentru că, nu-i așa, scopul scuză mijloacele. Iar scopul era combaterea acțiunilor Rusiei și aducerea Moldovei mai aproape de România. Însă, aici sunt trei observații importante de făcut. Bucureștiul nu are resursele Moscovei, deci e dificil de învins într-o competiție cu soft power-ul rusesc. România are o legislație europeană care o obligă să publice, de vreo 15 ani, ce bani se alocă și cui i se dau ei. Și asta în urma unor concursuri de proiecte, organizate după o legislație stufoasă. Găsiți rapoartele pe site-urile instituțiilor centrale românești. Deci, pe teren, în Moldova se pot urmări aceste proiecte și ele pot fi blocate relativ ușor. Sau deturnate, cum se mai întâmplă. Și, a treia observație: în ultimii 25 de ani, la Chișinău s-a format un mic grup social care trăiește din exploatarea sentimentelor Bucureștiului. Sunt un fel de patrioți de serviciu care au făcut din asta o meserie. E un veritabil business. Dar acest grup n-ar fi putut funcționa dacă n-ar fi existat o cerere sau măcar disponibilitatea Bucureștiului pentru astfel de acțiuni. Asta se poate observa la nivelul unor funcționari superiori din diverse structuri ale guvernului. Și, mai ales, la nivelul clasei politice.

Există în spațiul politic românesc persoane care parazitează tema Republica Moldova. Fac pe misterioșii, șoptesc din vârful buzelor că sunt „acoperiți”, că au intrări până la

vârfurile serviciilor secrete și că ei cunosc „marele plan” pe care-l are România cu „Basarabia”. Ai impresia că ești la „Camera ascunsă”, când stai de vorbă cu acești oameni. Ei exploatează foarte cinic o temă, și-au construit cariere de oameni politici, universitari, experți fără să aibă în fond competențele necesare. Însă, demonstrează o energie neobișnuită în a se promova pe ei, de fapt, nu tema Republica Moldova. Sunt cazuri în care unii dintre ei detur-nează resurse, blochează proiecte importante, cu alte cuvinte sunt „idioții utili” ai Rusiei.

Și oamenii cu acest tip de comportament mai fac un lucru foarte grav. Par să confirme suspiciunile că, la București, Republica Moldova e un proiect al militarilor, al serviciilor secrete românești. Orice asociație sau persoană fizică ce-i finanțată din bani publici, MAE, Institutul Cultural Român, Departamentul Românilor de Pretutindenți pentru un proiect desfășurat în Republica Moldova începe să fie privită cu suspiciune. Presupun că e cea mai mică problemă a SRI și SIE din acest moment. Însă, când ai înalți demnitari europeni care în discuții cu ușile închise vorbesc foarte critic despre campaniile duse la Bruxelles de serviciile românești împotriva fostului ambasador al UE la Chișinău, pe motiv că nu se lasă manipulat de Plahotniuc, când află că ambasadorii UE la Chișinău se întâlnesc fără reprezentantul român, pe care-l izolează, realizezi că e o problemă a României, nu a serviciilor.

Și ar mai fi ceva de menționat. Diplomația românească a fost multă

vreme obsedată de faptul că producea expertiză pe Republica Moldova, pe care o împărțea alor capitale, dar și instituțiilor importante, la care și România este membră, UE și NATO. În ultimii ani, scandalurile legate de Plahotniuc, felul în care s-a poziționat Bucureștiul care-l susține pe acesta, arată nu doar cinismul, ci și incapacitatea diplomației românești de a înțelege ce se întâmplă la Chișinău. Plahotniuc a funcționat ca o hârtie de turnesol pentru diplomația românească. Felul în care site-uri de știri și comentarii finanțate de MAE al României au terfelit-o în campania prezidențială pe Maia Sandu dă măsura capacității diplomației de la București. Nu este deloc exagerată afirmația că socialistul Dodon a câștigat alegerile prezidențiale din Moldova și nu doar cu ajutorul lui Plahotniuc și al Rusiei, ci și cu ajutorul României. Nu uitați că site-uri finanțate cu bani din România sunt locurile preferate ale lui Plahotniuc spre a-și publica interviurile.

Cum s-a ajuns la această derivă incredibilă? Greu de răspuns. Sunt și observatori avizați, atât în Moldova, cât și în România, care afirmă că relația dintre Ponta și Plahotniuc a fost decisivă în debalansarea politicii României. Lucrul putea fi corectat în timpul guvernului Cioloș, care însă a preferat să continue relația specială a Bucureștiului cu Plahotniuc. Detaliu care s-a observat și la Bruxelles.

Cum evaluați acțiunile Bruxellesului față de apropierea Republicii Moldova de UE?

Fără inițiativa polono-suedeză, Parteneriatul Estic, lansată în 2009, astăzi trei din cele șase foste republici sovietice cărora le era adresat proiectul ar fi arătat cu totul altfel. Mă gândesc la Republica Moldova, Georgia și Ucraina. În luna mai se împlinesc 11 ani de la lansare. Cred că a fost șansa Moldovei că în momentul în care s-a lansat Parteneriatul la Chișinău comuniștii pierdeau alegerile, iar din septembrie 2009 a venit la putere primul guvern al Alianței pentru Integrare Europeană condus de Vlad Filat. În condițiile regreselor din Ucraina și Georgia, Moldova a folosit acest context pentru a se profila ca „premiat” al Parteneriatului Estic. Sigur, și Bucureștiul a jucat atunci un rol important, dar discret. Îmi amintesc doar de grupul de miniștri de Externe din statele membre UE veniți la Chișinău în septembrie 2010, ca să susțină practic guvernul pro-european, cu câteva luni înaintea alegerilor parlamentare.

Bruxelles-ul a fost atât de generos cu Moldova, încât practic a rămas fără pârgii importante cu care să influențeze evoluțiile de la Chișinău. Abia în ultimii ani, după derivatele grave petrecute în Moldova atât în Parlamentul European, dar și la Comisie s-au luat decizii ferme prin care se condiționează tranșe din ajutoare și mai ales împrumutul de 100 de milioane de Euro.

Anul viitor, după alegerile euro-parlamentare, după formarea noii Comisii, Moldova, Georgia și Ucraina au nevoie ca de oxigen de relansarea temei integrării europene. Deci, trebuie redată speranța acestor țări că într-un viitor, nu foarte departe, dacă se reformează corespunzător, aceste țări vor putea adera la UE. Încă funcționează mirajul Occidentului aici. Depresia care a cuprins întreaga societate din Moldova cred că poate fi tratată prin redarea speranței integrării europene. Și, desigur, în condițiile îndepărtării lui Plahotniuc de pe scena publică, după alegerile din acest an.